

O‘ZBEKISTONDA TASHQI SAVDO SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING MEHNAT BOZORIGA TA’SIRI

Yo‘ldoshova Dilrabo Oybek qizi
Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti
Ibodullayeva Mohira Ahmad qizi
Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti

Annotatsiya: Tashqi savdo siyosati – mamlakatning boshqa davlatlar bilan iqtisodiy aloqalarini tartibga soluvchi va rivojlantiruvchi chora-tadbirlar majmuidir. Bu siyosat mehnat bozoriga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistonning tashqi savdo siyosati so'nggi yillarda mamlakat iqtisodiyoti uchun muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston eksportni rag'batlantirish, importni qisqartirish, va iqtisodiy o'sishni tezlashtirishga qaratilgan turli tashqi savdo siyosatini amalga oshirmoqda. Tashqi savdo siyosatining samaradorligini oshirish, mehnat bozoriga ta'sirini ko'rish orqali mamlakatning ijtimoiy va iqtisodiy holatini yaxshilash mumkin. Maqolada tashqi savdo siyosatining samaradorligini oshirish orqali mehnat bozorida qanday o'zgarishlar ro'y berishi mumkinligi va bu o'zgarishlarning iqtisodiy ahamiyati haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: tashqi savdo, mehnat, ish o'rni, mehnat bozori.

ВЛИЯНИЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНЕШНЕТОРГОВОЙ ПОЛИТИКИ УЗБЕКИСТАНА НА РЫНОК ТРУДА

Йўлдошова Дилрабо
Ташкентский государственный экономический университет
Ибодуллаева Мохира
Ташкентский государственный экономический университет

Аннотация: Внешнеторговая политика – это комплекс мер, регулирующих и развивающих экономические связи страны с другими странами. Эта политика оказывает прямое и косвенное влияние на рынок труда. Внешнеторговая политика Узбекистана в последние годы приобретает все большее значение для экономики страны. Узбекистан реализует различную внешнеторговую политику, направленную на продвижение экспорта, сокращение импорта и ускорение экономического роста. Улучшить социально-экономическое положение страны можно, повысив эффективность внешнеторговой политики и увидев ее влияние на рынок труда. В

статье рассматривается, как могут произойти изменения на рынке труда за счет повышения эффективности внешнеторговой политики и экономическая значимость этих изменений.

Ключевые слова: *внешняя торговля, рабочая сила, рабочее место, рынок труда.*

THE EFFECT OF IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF FOREIGN TRADE POLICY IN UZBEKISTAN ON THE LABOR MARKET

Yuldoshova Dilrabo

Tashkent State University of Economics

Ibodullayeva Mohira

Tashkent State University of Economics

Abstract: *Foreign trade policy is a set of measures that regulate and develop economic relations of the country with other countries. This policy has a direct and indirect impact on the labor market. Uzbekistan's foreign trade policy has been gaining importance for the country's economy in recent years. Uzbekistan implements various foreign trade policies aimed at promoting exports, reducing imports, and accelerating economic growth. It is possible to improve the social and economic status of the country by increasing the effectiveness of foreign trade policy and seeing its impact on the labor market. The article discusses how changes in the labor market can occur by increasing the effectiveness of foreign trade policy and the economic significance of these changes.*

Key words: *foreign trade, labor, workplace, labor market.*

Kirish

O‘zbekistonda tashqi savdo siyosati o‘zgargan iqtisodiy sharoitlarga mos ravishda rivojlanib bormoqda. 2017-yilda davlat tashqi savdo bozorini liberallashtirish, valyuta almashish kurslarini erkinlashtirish va eksportga bo‘lgan rag‘batni oshirish maqsadida ko‘plab islohotlarni amalga oshirdi. Keyingi yillarda eksport hajmi va tarmoqlar bo‘yicha rivojlanish kuzatildi. Shuningdek, O‘zbekistonning dunyo bozorida ro‘yxatga olingan asosiy savdo sheriklari — Rossiya, Xitoy va Qozog‘iston bilan aloqalar mustahkamlana boshladi.

O‘zbekiston yalpi ichki mahsuloti 2024-yilning birinchi yarmida investitsiyalar va xususiy iste’mol hisobiga o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 6,4 foizga o‘sdı. Bu o‘shish ish o‘rinlari imkoniyatlarini ko‘paytirishga olib keldi, 2024-yil 1-yanvar holatiga ko‘ra jami mehnat fondi 20,7 million kishiga yetdi.

2023-yilda O‘zbekistonga 7,2 milliard dollardan ortiq to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar kirdi, bu 2022-yilga nisbatan qariyb ikki baravar ko‘p. To‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalar hajmining oshishi, ayniqsa, xorijiy investorlar uchun jozibador bo‘lgan sohalarda yangi ish o‘rinlarini yaratishi mumkin.

O‘zbekiston MDH Erkin savdo hududi to‘g‘risidagi bitim va Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqida kuzatuvchi maqomiga ega bo‘lish kabi turli savdo bitimlari va tashkilotlariga qo‘shildi. Mamlakat Yevropa Ittifoqining GSP+ va Buyuk Britaniyaning Kengaytirilgan umumiy imtiyozlar sxemasi kabi imtiyozli savdo kelishuvlariga ham qabul qilingan. Ushbu yaxshilangan savdo aloqalari O‘zbekiston mahsulotlari uchun yangi bozorlarni ochib, eksportga yo‘naltirilgan tarmoqlarda ishchi kuchiga bo‘lgan talabni oshirishi mumkin.

Valyuta ayirboshlash operatsiyalari va transchegaraviy operatsiyalarni liberallashtirish 2024 yilning birinchi yarmida yalpi ichki mahsulotga nisbatan 14 foizga yetgan pul o‘tkazmalarini osonlashtirdi. Pul o‘tkazmalarining bunday oqimi ichki iste‘mol va iqtisodiy o‘sishga yordam beradi, mahalliy iqtisodiyotda ish o‘rinlari yaratishni bilvosita qo‘llab-quvvatlaydi.

Savdo siyosatining takomillashtirilishi va undan keyingi iqtisodiy o‘sish qashshoqlik darajasini pasaytirishga yordam berdi, qashshoqlik darajasi 2022 yildagi 17,3 foizdan 2023 yilda 16,9 foizgacha pasaydi. Qashshoqlikning qisqarishi bandlik imkoniyatlari va ishchi kuchining turmush darajasi yaxshilanganidan dalolat beradi.

O‘zgarishlarga qaramay, O‘zbekiston hali ham past mahsuldorlik va kam daromadli ish o‘rinlarining yuqori ulushi (ish bilan band aholining qariyb 45 foizi) kabi muammolarga duch kelmoqda. Xorijlik ishchilar tomonidan qisman bartaraf etilayotgan malakali ishchi kuchi yetishmovchiligi ortib bormoqda, bu esa mahalliy ishchi kuchini yanada rivojlantirish zarurligini ko‘rsatmoqda.

Ishchi kuchining salmoqli qismi (taxminan 2-4 million kishi) hali ham doimiy yashash joyidan tashqarida, ko‘pincha boshqa mamlakatlarda ish izlamogda. Bu shuni ko‘rsatadiki, tashqi savdo siyosatining takomillashuvi ijobiy samara bergan bo‘lsa-da, O‘zbekistonda ish o‘rinlari yaratish va iqtisodiyotni yanada rivojlantirish zarurati hamon mavjud.

Biroq, tashqi savdo siyosati iqtisodiy o‘sishga ijobiy ta‘sir qilmasdan, bir qancha muammolarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Samarali tashqi savdo siyosatini amalga oshirish uchun bir qator chora-tadbirlar ko‘rilishi zarur. Masalan, savdo to‘siqlarini kamaytirish ya‘ni import va eksportga qo‘yilgan to‘siqlarni kamaytirish orqali bozorlarga kirish imkoniyatlarini oshirish. Bu, o‘z navbatida, xorijiy investitsiyalarni jalb etadi va yangi ish o‘rinlarini yaratadi. Bundan tashqari, tashqi savdo siyosati mahalliy ishlab chiqarishni qo‘llab-quvvatlashi va eksport imkoniyatlarini kengaytirishi kerak.

Tashqi savdo siyosatini samarali amalga oshirish natijasida mehnat bozorida bir qator ijobiy o'zgarishlar yuz berishi mumkin. Misol uchun, eksportni oshirish, ishlab chiqarish va savdolarni kengaytirish orqali yangi ish o'rinlari yaratiladi. O'zbekiston kabi rivojlanayotgan davlatlarda bu sektorlarda ko'proq ishchilar talab qilinadi. Mahalliy sanoatlarning modernizatsiyasi va yangi texnologiyalarni joriy etish bilan malakali ishchilarga bo'lgan talab ortadi.

Tashqi savdo siyosatining noto'g'ri amalga oshirilishi natijasida ayrim hududlarda ish o'rinlari yo'qolishi yoki kam ta'minlangan aholi qatlamlarining ahvoli yomonlashishi mumkin. Agar eksportni oshirish uchun yuqori texnologiyalarni import qilish zarur bo'lsa, ba'zi ishlab chiqarish tarmoqlari qisqarishi yoki avtomatlashtirish sababli ish o'rinlari kamayishi mumkin. Bu holat, o'z navbatida, iqtisodiy tengsizlikni oshiradi. Bundan tashqari, eksportga yo'naltirilgan sanoatlarning rivojlanishi faqat ba'zi hududlarda, asosan shaharlarda kuzatilmoqda. Qishloq joylarida esa ish o'rinlari yaratishning nisbiy ravishda sekinlashgani, ishsizlikni keltirib chiqarishi mumkin.

Tashqi savdo siyosatining mehnat bozoriga ta'siri ijtimoiy barqarorlikka ham bog'liq. Ishsizlikni kamaytirish va yangi ish o'rinlarini yaratish ijtimoiy tenglikni ta'minlashga yordam beradi. Biroq, mehnat bozoridagi ayrim muammolarni hal qilish uchun ijtimoiy himoya tizimining kuchaytirilishi zarur, chunki mehnat bozorida yuz beradigan o'zgarishlar, ayniqsa, past malakali ishchilar uchun salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Yuqoridagi muammolarni yechish maqsadida malakali ishchi kuchini tayyorlashga kata e'tibor qaratish zarur. Bu o'zbek yoshlariga ilg'or texnologiyalarni va yangi sanoat tarmoqlarini o'rganish imkoniyatlarini yaratish, kasbiy o'quv kurslarini tashkil etish va yuqori malakali ishchilarni tayyorlashni o'z ichiga oladi. Ish o'rinlarini yaratishda hududlararo farqni kamaytirish uchun qishloq hududlarida rivojlanishni qo'llab-quvvatlash, infratuzilmani yaxshilash va yangi tarmoqlarni rivojlantirish lozim. O'zbekiston ichida ish o'rinlarini yaratish, ayniqsa, qishloq hududlarida, yangi ish joylarini taqdim etish, shuningdek, malakali ishchilarni jalb qilishni rag'batlantirish orqali mehnat migratsiyasini qisqartirish mumkin.

O'zbekistonning tashqi savdo siyosatini samarali rivojlantirish, nafaqat iqtisodiy o'sish va eksport hajmining oshishiga, balki mehnat bozoriga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. 2019-2023 yillarda amalga oshirilgan tashqi savdo islohotlari va yangi bozorlarga chiqish mehnat bozorida yangi ish o'rinlarini yaratishga yordam berdi. Tashqi savdo siyosatidagi o'zgarishlar, ayniqsa, qishloq xo'jaligi, ishlab chiqarish va sanoat tarmoqlarida ishchi kuchiga talabning oshishiga olib keldi.

Eksportni qo'llab-quvvatlash, yangi bozorlar ochish va tashqi savdoni rag'batlantirish orqali mamlakatda mehnat bozorining turli sektorlarida ishchilarga talab ortdi. Bunda

qishloq xo‘jaligi va ishlab chiqarish sektorlari, shuningdek, texnologik va sanoat sohalaridagi ish o‘rinlari soni oshdi. Bu, o‘z navbatida, mehnat resurslarini yanada samarali taqsimlash va yangi malakali ishchilarni jalb qilish zaruratini yuzaga keltirdi.

Shu bilan birga, tashqi savdo siyosatining samaradorligini oshirishda mehnat bozoridagi ba’zi muammolar ham mavjud. Bu muammolar orasida yuqori malakali ishchilarga bo‘lgan talabning oshishi, ishchilarni tayyorlash va malakasini oshirish zarurati, shuningdek, mehnat sharoitlarini yaxshilash masalalari bor.

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, kelajakda tashqi savdo siyosatini yanada takomillashtirish, eksportni diversifikatsiya qilish va yangi yuqori texnologik sohalarga e’tibor qaratish, ushbu siyosatning mehnat bozoriga ta’sirini kuzatish va muvofiqlashtirish uchun davlat darajasida doimiy monitoring va tahlil qilish orqali mehnat bozoridagi ish o‘rinlarini ko‘paytirish va sifatni yaxshilash mumkin. Bunday choralar, o‘z navbatida, mehnat bozorining barqaror rivojlanishini ta’minlaydi va mamlakat iqtisodiyotining umumiy salohiyatini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **B. G‘ulomov "Xalqaro savdo va mehnat bozoriga ta'siri"** "Ilm-Ziyo" nashriyoti, 2018.
2. **N. Murodov "Globalizatsiya, savdo va mehnat bozoridagi o'zgarishlar"** "Tafakkur" nashriyoti, 2021.
3. R. Xudoyberdiyev, S.Djalilov "O'zbekiston mehnat bozorining rivojlanishi: mavjud holat va istiqbollar" 2020.
4. Sh. Usmonov, A. Karimov "O'zbekiston Respublikasining tashqi savdo siyosati: asosiy yo'nalishlar va strategiyalar" 2019.
5. www.economy.uz – O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy Tadqiqotlar va Innovatsiyalar Markazi rasmiy sayti.
6. www.stat.uz O'zbekiston Respublikasi Statistika Qo'mitasi.